

Ю. Грошевой, академік АПрН України,
О. Капліна, доцент, завідувач кафедри
кримінального процесу Національної
юридичної академії України імені Яро-
слава Мудрого

Реформа кримінально-процесуального законодавства та захист прав та свобод людини і громадянина

10 грудня 2008 року все прогресивне людство відзначало 60-ту річницю прийняття Загальної декларації прав людини. Будучи основою системи міжнародно-правових актів у галузі прав людини, Загальна декларація закріпила фундаментальні цінності, які мають особливе значення у всіх сферах суспільного життя. Її положення розвинені у багатьох міжнародних документах, які були прийняті на її основі, а саме — Міжнародному пакті про громадянські та політичні права та Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.) та ін.

Особливого значення положення, закріплені у Загальній декларації прав людини, набувають у сфері кримінального судочинства, оскільки саме в ньому права людини за наявності законних підстав можуть бути суттєво обмежені з боку державних органів, які наділені владними повноваженнями. Так, визначальними для побудови системи гарантій прав людини в кримінальному процесі є положення Декларації щодо: гарантування права на свободу та особисту недоторканність (ст. 3); заборону свавільного втручання в особисте та сімейне життя, посягання на недоторканність житла, таємницю кореспонденції або на честь і гідність особи (ст. 12); презумпції невинуватості (ст. 11); права на рівний захист закону та на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами у випадку порушення основоположних прав, наданих Конституцією або законом (ст. 7, 8); неможливості застосування незаконного арешту та затримання (ст. 9); права на гласний, справедливий, незалежний та неупереджений суд, який на підставі повної рівності сторін визначає обґрунтованість пред'явленого особі обвинувачення (ст. 10); неможливості застосування тортур або жорстокого, нелюдського та такого, що принижує гідність особи, поводження чи покарання (ст. 5).

За короткий в історичному плані відрізок часу зазначені положення Загальної декларації прав людини імплементовані в понад 90 конституцій держав світу. Із задоволенням слід зазначити, що всі вони знайшли своє відображення і в Конституції України, а механізм їх реалізації передбачений національним кримінально-процесуальним законодавством.

Зокрема, Конституція України гарантує кожному право на «особисту недоторканність» (ч. 1 ст. 29). Саме така конструкція назви загальновизнаного принципу кримінального судочинства, яка підкреслює пріоритетність особистих інтересів, закріплена уперше в Загальній декларації прав людини. З метою забезпечення даного права законодавець передбачив в Основному Законі систему гарантій, які спрямовані на отримання ефективного судового захисту не тільки при вирішенні судом першої інстанції кримінально-правових конфліктів, а й на досудовому провадженні, що знайшло свій вияв у створенні вперше в нашій правовій системі інституту судового контролю. Зокрема, відповідно до чинного законодавства взяття особи під варту, проведення слідчих дій у житлі та іншому володінні особи здійснюються виключно за рішенням суду.

Розвиваючи положення Загальної декларації про неможливість свавільного арешту або затримання, Конституція України передбачає сімдесятидвогодичний строк затримання (ч. 2 ст. 29). Закріплення даного строку саме в Основному Законі держави підкреслює особливе значення цієї гарантії для визначення правового статусу особи в кримінальному судочинстві.

Конституція також передбачає, що кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника. Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання. Затримана особа має бути звільнена якщо їй не вручено вмотивоване рішення суду про тримання під вартою. Таким чином, Конституція України надає кожному затриманому право стати перед судом, який перевіряє обґрунтованість затримання і вирішує питання про доцільність подальшого тримання особи під вартою. Такий порядок втілює міжнародно-правовий стандарт, який сприйняли всі правові держави і який забезпечує належний рівень правової захищеності особи у демократичному суспільстві.

Загальна декларація стала орієнтиром для національного законодавця і при формулюванні фундаментального принципу криміналь-

ного судочинства — презумпції невинуватості. Слід підкреслити, що вперше ця основна засада знайшла таке повне нормативне регулювання саме на рівні Основного Закону, відповідно до ст. 62 якого особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Окрім цього загального формулювання, яке визначає зміст принципу презумпції невинуватості, у Конституції також закріплено низку положень, які відіграють визначальну роль у доказуванні по кримінальній справі та у визначенні правового статусу підозрюваного та обвинуваченого у кримінальному судочинстві.

Статтею 8 Загальної декларації прав людини кожному надається право на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами у випадку порушення основних прав людини. До речі, ця гарантія була закріплена у національному законодавстві ще до прийняття Конституції України 1996 року в Законі України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів досудового розслідування, прокуратури та суду» від 1 грудня 1994 року.

Тенденції розвитку кримінально-процесуального законодавства України останнім часом свідчать про прагнення законодавця до створення змагальної моделі кримінального судочинства й надання учасникам процесу рівних процесуальних прав для захисту своїх законних інтересів. У цьому контексті особливого значення набуває створення в нашій державі суду, який відповідатиме вимогам справедливості, незалежності та неупередженості, що також є загальновизнаним міжнародним стандартом, закріпленим у Загальній декларації. Проблема створення такого суду має низку організаційних та процесуальних аспектів; вона має бути вирішена спільними зусиллями науковців, практичних працівників та законодавця в ході судово-правової реформи, яка на цей час здійснюється в Україні. Адже розширення судової юрисдикції та становлення судової влади, яка відповідатиме світовим стандартам, є однією з умов побудови правової держави.

Значною подією для всієї держави має стати прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України, в якому повинні бути враховані позитивний досвід функціонування системи органів кримінальної юстиції та загальновизнані міжнародні стандарти захисту прав людини і основоположних свобод.

На цей час в Україні існують два проекти Кримінально-процесуального кодексу України. Це проект, розроблений Робочою

групою з підготовки проекту Кримінально-процесуального кодексу України (створеної відповідно до Розпорядження Голови Верховної Ради України від 15 січня 2003 року № 25), внесений на розгляд Верховної Ради України 13 грудня 2007 року (реєстраційний № 1233), та проєкт Кримінального процесуального кодексу України, розроблений робочою групою Національної комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права.

Два вказаних законопроекти значно відрізняються один від одного концептуально. У зв'язку з цим на науково-практичних конференціях, а також в юридичній літературі почалася жвава дискусія між прихильниками та супротивниками з приводу бачення багатьох питань, які по-іншому, можливо, незвично для сучасного правозастосовника, викладені в них. Особливо це стосується проєкту Кримінального процесуального кодексу (далі — КПК), підготовленого робочою групою Національної комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права. Слід зазначити, що остання його редакція (станом на жовтень 2008 року) значно відрізняється від раніше запропонованих перших його варіантів. У ньому враховані чисельні зауваження та пропозиції, які неодноразово обговорювалися за участю членів робочої групи та науковців і практичних працівників. Законопроект містить низку нових та прогресивних положень, спрямованих на забезпечення прав людини в кримінальному судочинстві, реалізацію демократичних засад кримінального процесу, удосконалення та розширення меж судового контролю за дотриманням прав людини, створення такого порядку судового розгляду, який забезпечує можливість прийняття судом законного, обґрунтованого та справедливого рішення.

На позитивну оцінку заслуговує також передбачений законопроектом порядок розгляду кримінального провадження судом присяжних, що відповідає Конституції України (ч. 2 ст. 129). Важливе значення для правозастосовної практики має й вирішення питань, які давно потребують належного законодавчого врегулювання, а саме — порядку надання міжнародної допомоги в кримінальних справах та відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

До позитивних змін слід віднести доповнення проєкту Главою 4 «Докази і доказування», яка у попередніх редакціях була взагалі відсутня. Зазнали суттєвих змін та доповнень положення проєкту щодо врегулювання процесуального статусу слідчого, процесуального порядку проведення слідчих дій, регулювання обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та ін.

Разом з тим, незважаючи на суттєве оновлення та доповнення проекту КПК, у ньому залишаються значні недоліки та суперечності, які слід усунути в ході його подальшого доопрацювання. Перш за все, уявляється, що нове кримінально-процесуальне законодавство не повинно будуватися за принципом заперечення і руйнування всього попереднього. Багато положень чинного кримінально-процесуального законодавства перевірені практикою, довели свою ефективність і відповідають європейським стандартам, про що свідчить практика Європейського суду з прав людини.

Реформаційні процеси у сфері кримінального судочинства повинні йти шляхом створення такого кримінально-процесуального механізму, при якому належним чином забезпечується баланс публічних та приватних інтересів, адже кримінальне судочинство здійснюється в інтересах всього суспільства в цілому і кожної людини зокрема.

Вбачається також, що прийняттю КПК повинно передувати прийняття базових законів — «Про судоустрій України» та «Про прокуратуру», загальні положення яких мають визначальне значення для нормативного забезпечення кримінально-процесуальної діяльності. В усякому разі уведення в дію тих статей КПК, зміст яких залежать від цих законів, має бути ретельно визначено в перехідних положеннях до цього Кодексу. Наприклад, у статтях 29, 31 проекту КПК, розробленого Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права, йдеться про підсудність *окружного кримінального суду*, а статті 281–303 визначають порядок оскарження рішень слідчого судді під час досудового провадження *до окружного кримінального суду* (курсив наш. — Ю. Г., О. К.).

Окремі положення представленої Національною комісією законопроекту не узгоджуються з Конституцією України. Зокрема, відповідно до ст. 29 Основного Закону строк затримання особи за підозрою у вчиненні злочину дорівнюється сімдесяти двом годинам. Але ч. 3 ст. 13 проекту Кодексу передбачений сорокавосьмигодинний строк затримання.

Однією із засад кримінального провадження відповідно до КПК є свобода від самовикриття (ст. 11), що розповсюджується на особу, яка дає пояснення або показання, та її близьких родичів. Водночас ст. 63 Конституції України коло осіб, які мають імунітет свідка, є значно ширшим і включає також і членів сім'ї.

Незважаючи на те, що розробники проекту КПК упевнені, що він містить підвищені гарантії захисту прав підозрюваних і обвинуваче-

них¹, все ж вважаємо, що не відповідає положенням Конституції України і не узгоджується з демократичними принципами розвитку держави і суспільства передбачений проектом КПК інститут «кримінального переслідування», сама назва якого нівелює демократичні засади кримінального судочинства, які визначають порядок притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Також за змістом статті 121 Конституції України функція кримінального переслідування, яка покладається розробниками законопроекту на державного обвинувача, не входить до системи функцій прокуратури. Є очевидним, що ці суперечності мають бути усунені.

На жаль, розробники проекту в Главі 2 «Засади кримінального провадження» відмовилися від закріплення принципу законності. Принцип законності — це вимога нормативного характеру, що зобов'язує суд, суддю, прокурора, слідчого, а також всіх осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, в своїй процесуальній діяльності застосовувати, неухильно й точно виконувати норми Конституції, кримінального та кримінально-процесуального законодавства. Отже, кримінальний процес може реалізувати свої завдання лише за умови суворого дотримання вимог законності.

Проектом КПК, розробленим Національною комісією із зміцнення демократії та утвердження верховенства права, суттєво змінено порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення злочину. Стадія порушення кримінальної справи скасована і подання заяви або повідомлення про вчинений злочин автоматично тягнуть здійснення досудового розслідування. Таким чином, ініціювання кримінально-процесуальної діяльності покладено на особу, яка звертається із заявою чи повідомленням. Вбачається, що такий порядок є надто спрощеним і призведе до можливих зловживань як з боку органів досудового розслідування, так і осіб, які звертаються із заявами чи повідомленнями. Досудовому розслідуванню має передувати перевірна діяльність компетентних органів та осіб, результати якої повинні бути формалізовані у відповідному процесуальному документі, який у чинному законодавстві має лінгвістично некоректну назву, проте по суті і функціонально означає порушення кримінального провадження у тих формах (дізнання, досудового слідства), які передбачені законом. Це рішення, пов'язане з формуванням кримінальної справи як сукупності процесуальних документів, які складаються в ході подальшої

¹ *Онїщук Микола*. Новий КПК – база для основних реформ у кримінальному процесі України // Юрид. вісн. України. – № 52. – 27 груд. 2008 р. – 2 січ. 2009 р.

кримінально-процесуальної діяльності. Тому доцільним уявляється залишення чинного порядку вирішення заяв та повідомлень про вчинений злочин з відповідним корегуванням як стосовно термінологічних змін, так і потреб правозастосовної практики.

Кримінальний процес України традиційно є змішаним, оскільки на досудовому слідстві превалює його розшукова форма, а в судовому розгляді — змагальна. Закріплення належних гарантій прав осіб, які беруть участь на досудовому провадженні, забезпечують досягнення стандартів, які встановлені міжнародними документами та практикою Європейського суду з прав людини. А тому і недоцільною є кардинальна зміна моделі досудового слідства на змагальну, як це пропонують розробники проекту КПК. У зв'язку з цим викликає заперечення суттєве звуження компетенції слідчого, позбавлення його низки повноважень, які в умовах чинного законодавства забезпечують ефективність досудового слідства. Зокрема, до таких слід віднести: висунення обвинувачення, виклик осіб для участі у проведенні слідчої дії, закриття кримінального провадження тощо. Позбавлення його зазначених повноважень при одночасному покладенні на нього ст. 38 відповідальності за законність та своєчасність досудового розслідування є алогічним.

Принциповим для нормативного врегулювання кримінально-процесуальної діяльності є питання доказів. Тлумачення статті 77 проекту КПК дозволяє дійти висновку, що доказами в кримінальному провадженні є лише ті фактичні дані, яким таке значення надане судом. Доказування по кримінальній справі здійснюється не тільки в судових стадіях, а й на досудовому провадженні шляхом проведення передбачених законом слідчих та інших процесуальних дій. Воно, як відомо, включає декілька елементів — збирання (закріплення), перевірку та оцінку доказів. А тому й визнання доказами лише тих фактичних даних, які представлені в суді, нівелює взагалі здійснення доказування органами досудового розслідування, а також прокурором. Виходячи із зазначеного, уявляється, що доказами повинні визнаватися будь-які фактичні дані, які самі по собі або в сукупності з іншими фактичними даними дають можливість зробити висновок про наявність або відсутність обставин, що мають значення для розкриття злочину, вирішення питання про винуватість або невинуватість особи.

Проект Кодексу містить низку нових оцінних понять, офіційне тлумачення яких здійснюється за допомогою нових оцінних понять. Це суттєво ускладнює їх практичну реалізацію. Наприклад, стаття 87 встановлює чотири стандарти переконання, які мають визначальну

роль при прийнятті судом процесуального рішення: «розумний сумнів», «переконання за більшою вірогідністю», «вагомі переконання», «переконання поза розумним сумнівом». Аналогічних прикладів можна навести чимало: «вразливі категорії осіб», «остаточне закриття кримінального провадження», «офіційний запис судового засідання», «розумні строки», «повна телефонна розмова», «суттєві умови», «певна звичка», «звичайна ділова практика», «суттєвість наслідків», «стандарт переконання», «розумна підозра», «добросовісне припущення», «неупереджена і розважлива людина» та ін.

Тлумачення та практична реалізація таких принципово нових оцінних понять, аналогів яких не існувало у законодавстві, буде ускладнене наявністю різних підходів до їх розуміння правозастосовниками та іншими особами, які залучаються до орбіти кримінального судочинства.

Розробники проекту відмовилися від статті, яка б містила тезаурус основних понять, що використовуються в КПК. Однак, останніми роками перевага та зручність для правозастосовників закріплення в окремій статті роз'яснень значення використаних термінів знаходить своє підтвердження при ухваленні нових законодавчих актів. На наш погляд, оскільки у тексті проекту до нормативного обігу вводяться нові терміни, які суттєво відрізняються від усталених, загальноприйнятих в законопроектній роботі, юридичною наукою та правозастосовною практикою, вони повинні отримати автентичне тлумачення. Це забезпечить єдність правового регулювання, усуне неузгодженості та колізії. Тим більше, що у Розділі IX міститься роз'яснення термінів, що вживаються в цьому розділі проекту Кодексу.

Суттєвою новелою проекту КПК, представленого Національною комісією із зміцнення демократії та утвердження верховенства права, є закріплення низки негласних слідчих дій, до яких, зокрема відносять: аудіоконтроль особи, контроль засобів зв'язку, контроль за вчиненням кримінального правопорушення, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації та інші (Глава 3 «Негласні слідчі дії»). У зв'язку з цим слід зазначити, що за загальним правилом слідчі дії повинні здійснюватися виключно слідчим, тим більш, що на нього покладається відповідальність за законність досудового розслідування. Що ж стосується вищевказаних слідчих дій, то більшість з них здійснюється іншими особами (органами дізнання тощо), що по суті позбавляє слідчого можливості забезпечити законність їх провадження. Стосовно деяких

негласних слідчих дій законопроектом прямо визначається, що вони проводяться особою, яка відповідно до закону має таке право. Це передбачає необхідність прийняття спеціального закону, який також регулюватиме такі питання, що призведе до дублювання правого забезпечення цієї діяльності.

У цьому контексті слід підтримати питання, яке ставить розробникам проекту С. М. Стахівський, щодо місця зберігання таких матеріалів негласних слідчих дій (у матеріалах провадження чи в окремому досьє)¹. Крім того, виникає чимало інших питань: яким чином їх можливо перевірити в суді, якими є гарантії збереження таємниці, яким буде механізм допуску слідчих до негласних джерел та багато інших.

Проектом КПК також передбачені надто стислі строки проведення кримінального провадження та застосування заходів його забезпечення. Це стосується як досудового провадження, так і судових стадій. Зокрема, судовий розгляд повинен бути проведений і завершений протягом розумного строку, але не пізніше двох місяців (ч. 1 ст. 313), тримання під вартою допускається максимально на строк до 6 місяців тощо (ст. 179). Це відповідає вимогам Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, та практиці Європейського суду з прав людини щодо дотримання розумного строку провадження по кримінальній справі. На цьому також наполягають члени робочої групи по підготовці проекту КПК². Разом з тим, вважаємо, що в окремих випадках з урахуванням складності кримінального провадження зазначені максимальні строки мають бути збільшені та визначатися диференційовано. Про це свідчить навіть практика Європейського суду з прав людини, який «розумність» або «нерозумність» строків визначає в кожному конкретному випадку індивідуально.

У проекті КПК необхідно також провести чітке розмежування повноважень суду та повноважень слідчого судді. Судова влада в кримінальному судочинстві реалізується через низку своїх повноважень, до кола яких належать: здійснення правосуддя та здійснення судового контролю за дотриманням прав людини на стадії досудового провадження. Правосуддя — це державна діяльність, яку здійснює суд шляхом розгляду і вирішення у судових засіданнях в особливій, встановленій законом процесуальній формі кримінальних, цивільних, адміністратив-

¹ Стахівський С. М. Новий кримінально-процесуальний кодекс України: хто замовляє музику? // Право України. – 2008. – № 4. – С. 55.

² Див.: Лобойко Л. М. Новий Кримінально-процесуальний кодекс України: яку музику виконують його розробники? // Право України. – 2008. – № 12. – С. 96–97.

них, господарських справ. На слідчого суддю в кримінальному процесі покладається інша функція — забезпечення додержання конституційних прав і свобод громадян у стадії досудового провадження. Ототожнення функцій цих суб'єктів, що спостерігається у законопроекті, не відповідає функціям, які вони виконують у кримінальному процесі.

На жаль, розробники законопроекту відмовилися від можливості відшкодування шкоди на підставі заявлення цивільного позову у кримінальному процесі. У зв'язку з цим КПК не регулює участь у кримінальному провадженні цивільного позивача та цивільного відповідача, але в п. 1 ч. 2 ст. 58 згадуються ці суб'єкти.

Що стосується судових стадій кримінального процесу, то слід відзначити їх достатньо повну регламентацію у відповідних статтях Проекту. Проте деякі з них викликають суттєві зауваження. Наприклад, можливість винесення виправдувального вироку на стадії підготовчого провадження, що передбачене ст. 311. Це взагалі суперечить призначенню стадії підготовчого провадження.

Передбачений законопроектом порядок перегляду судових рішень в апеляційному та касаційному провадженні позбавлений тих позитивних положень, які містить чинний КПК України. Він є значно ускладненим. На нашу думку, недопустимим є встановлення жорстких вимог до апеляційної та касаційної заяви і скарги непрофесійних учасників кримінального провадження в частині їх мотивації. У законопроекті слід передбачити відповідні норми, які стосуються можливості суду апеляційної та касаційної інстанцій вийти за межі скарги, тобто ревізійного начала у вищестоящих інстанціях.

Безпідставно, на наш погляд, усунута громадськість від надання допомоги при здійсненні провадження з розслідування злочинів. Зараз у світі спостерігається зворотна тенденція — пошук нових форм допомоги з боку громадськості державним органам, які ведуть кримінальний процес, адже тільки спільними зусиллями можливо подолати злочинність або розкрити окремих злочин, запобігти їх вчиненню, вплинути на свідомість особи, яка скоїла злочин, примусити її до належної поведінки. Участь громадян і громадських формувань у боротьбі зі злочинністю є одним із проявів демократизму, однією з найважливіших форм реалізації громадянами свого конституційного права брати участь в управлінні справами держави, є умовою формування і розвитку громадянського суспільства, правової держави.

Незважаючи на те, що в юридичній літературі висловлюється підтримка такого підходу¹, все ж знов хочемо звернути увагу на те, що викликає сумнів доцільність поділу всіх кримінальних правопорушень за новим узагальнюючим визначенням на злочини та кримінальні проступки. В усякому разі питання про відповідальність за кримінальні проступки повинно вирішуватися за межами як Кримінального, так і Кримінально-процесуального кодексів. На відміну від інших вчинків, злочин за своєю соціальною сутністю є суспільно небезпечним посяганням на ті відносини, що склалися в суспільстві, відображають його найбільш важливі інтереси, внаслідок чого охороняються законом про кримінальну відповідальність. Поняття «злочин» є універсальною і фундаментальною категорією, яка сприяє відмежуванню злочину від інших правопорушень. Законодавче закріплення в зазначених Кодексах, крім злочинів, кримінальних проступків призведе до плутанини, колізій та конкуренції норм права. Крім того, поки що не з'ясована юридична природа пропонованих проступків та віднесення їх до певної галузі права. Також поняття кримінального проступку може бути сприйняте суспільною свідомістю як різновид злочинів, а введення відповідальності за проступки до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів — як суцільна криміналізація незначних за тяжкістю, хоча і шкідливих для суспільства вчинків. Вбачається, що питання відповідальності за правопорушення невеликої тяжкості слід вирішувати в окремому комплексному законодавчому акті, який би включав не тільки норми матеріального права, а й процедуру встановлення правопорушень, їх розгляд та притягнення особи до юридичної відповідальності, визначав засади судового розгляду цієї категорії кримінальних справ (наприклад, на рівні місцевих або дільничних чи мирових судів). Тим більше, що правова природа кримінальних проступків суттєво відрізняється від злочинів, порядок провадження по яких і має бути предметом регламентації кримінально-процесуального закону. Тому здійснення дізнання та досудового слідства має стосуватися виключно провадження по злочинах.

Не позбавлений негативних рис і проект Кримінально-процесуального кодексу, який вже поданий до Верховної Ради України народними депутатами України (реєстраційний номер 1233 від 13 грудня 2007 року). Найчастіше розробникам цього законопроекту наводиться як зауваження Коментар експертів Ради Європи — професора,

¹ Див.: *Маляренко В. Т.* Окремі проблеми реформування кримінальної юстиції в Україні // *Вісн. Нац. акад. прокуратури України.* – 2008. – № 3. – С. 8.

доктора Хоакіма Геррманна (Німеччина), Драго Коша (Словенія), Джеремі МакБрайда (Велика Британія)¹. Але необхідно зазначити, що не слід розглядати вказаний коментар як «істину в останній інстанції», оскільки це доктринальне бачення, що вказано на першій сторінці самого коментаря — «коментарі, надані експертами, не обов'язково відображають думку Ради Європи або тих державних органів, у яких ці експерти працюють...».

На наш погляд, розробникам цього проекту КПК потрібно звернути увагу на непослідовне викладення системи принципів кримінального провадження. Деякі статті, які розкривають зміст основних засад, не відповідають принципу правової визначеності.

У частині 1 ст. 21 завдання, які покладаються на прокурора, слідчого, орган дізнання, не узгоджуються з положеннями ст. 2 «Завдання кримінального провадження».

Оскільки місце слідчого судді в кримінальному судочинстві визначається тим, що він є носієм судової влади, який здійснює свою діяльність, спрямовану на забезпечення законності та обґрунтованості обмеження конституційних прав і свобод людини, на досудових стадіях кримінального процесу, доцільним є викладення повноважень слідчого судді в окремій статті, при цьому не слід змішувати його повноваження з повноваженнями суду, які закріплені в ст. 26 проекту КПК.

Проект також містить деякі суперечності, усунути які необхідно в процесі його доопрацювання. Наприклад, слід привести у відповідність положення статей 228, 254, 261. У частині 5 ст. 228 зазначено, що при проведенні огляду та обшуку житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках слідчий «протягом двадцяти чотирьох годин із моменту початку виконання цієї слідчої дії повідомляє суд і прокурора про проведену слідчу дію». У частині 5 ст. 254 та ч. 4 ст. 261 вказано, що слідчий суддя та прокурор повідомляються про проведення цих слідчих дій протягом доби «з моменту їх проведення» (курсив наш. — Ю. Г., О. К.).

На жаль, обсяг статті не дозволяє звернути увагу й на інші суттєві проблеми, які не враховані розробниками проектів КПК. Проте навіть ті, які були розглянуті, свідчать про необхідність доопрацювання законопроектів, а також концептуального визначення деяких важливих

¹ Коментар до проекту Кримінально-процесуального кодексу експертів Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua.index.php?id=1109854088>

положень, без яких неможливо взагалі реформування кримінального судочинства. Прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України стане значною подією для всієї держави. У ньому повинні бути враховані позитивний досвід функціонування системи органів кримінальної юстиції, загальновизнані міжнародні стандарти захисту прав людини і основоположних свобод, перевірені багатолітньою практикою процедури, які довели свою ефективність і взмозі забезпечити баланс публічних та приватних інтересів, адже кримінальне судочинство здійснюється в інтересах всього суспільства в цілому і кожної людини зокрема.